

# עיון בסיפורי המקרא



## בשעה משה למרום - חלק א' / מרדכי פרוש

לקראת פרשת יתרו ומתן תורה, הסיפור השבוע יהיה שונה במקצת. תחילה, אין זה סיפור אלא מדרש, זאת למרות שהוא כתוב בצורה סיפורית. איננו יודעים אם בכלל התרחש במציאות הדו-שיח שנמצא בסיפור. שנית, אין הסיפור מתרחש בבית המקדש, ואף לא בארץ, אלא ב'מרום'. דווקא מתוך כך נלמד כיצד התורה והמקדש שייכים ל'ארץ' ולא למרום ולמלאכים.

### שבת פ"ח:

"ואמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להם, לקבל התורה בא. אמרו, לפניו חמדה גנוזה, שגנוזה לך תשע מאות שבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם?" (תהלים ח) "מה אנוש כי תזכרנו? ובן אדם כי תפקדנו?" (שם) "ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים". אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, החזר להם תשובה! אמר לפניו, רבנו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו, אחוז בכסא כבודי, והחזר להם תשובה. שנאמר, (איוב כ) "מאחז פני כסא פרשו עליו עננו". ואמר רבי נחום, מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו. אמר לפניו, רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי, מה כתיב בה? (שמות כ) "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים". אמר להם, למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב מה כתיב בה? (שם) "לא יהיה לך אלהים אחרים". בין עובדי כוכבים אתם שרויים שעובדין עבודת כוכבים? שוב מה כתיב בה? (שם) "זכור את יום השבת לקדשו". כלום אתם עושים מלאכה? שאתם צריכין שבות? שוב מה כתיב בה? (שם) "לא תשא". משא ומתן יש בינכם? שוב מה כתיב בה? (שם) "כבד את אביך ואת אמך". אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה? (שם) "לא תרצת, לא תנאף, לא תגנוב". קנאה יש בינכם? יצר הרע יש בינכם? מיד הודו לו להקדוש ברוך הוא, שנאמר, (תהלים ח) "ה' אדונינו מה אדיר שמך" וגו', ואלו "תנה הודך על השמים", לא כתיב. מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר, (תהלים סח) "עלית למרום שבית שבי, לקחת מתנות באדם". בשכר שקראוך "אדם" – לקחת מתנות. ואף מלאך המות מסר לו דבר, שנאמר, (במדבר י) "ויתן את הקטרת ויכפר על העם". ואומר, (שם) "ויעמוד בין המתים ובין החיים" וגו'. אי לאו דאמר ליה, מנא הוה ידע?"

### שיר השירים רבה, ח' ט"ו:

"כך בשעה שאמר הקב"ה ליתן תורה לישראל, אמרו לו מלאכי השרת להקדוש ב"ה. רבש"ע, 'אשר תנה הודך על השמים, אישורך הוא הודך הוא. שבחך הוא שתהיה תורה בשמים! אמר להם וכי מה איכפת לכם? אמרו לו: שמא למחר אתה משרה שכינתך בתחתונים? אמר להם הקב"ה: תורתני אני נותן בתחתונים, אבל אני דר בעליונים... ריב"ל אמר: כל מקום שהשרה הקדוש ב"ה תורתו השרה שכינתו"

לפנינו שני סיפורים/מדרשים המתארים את מסירת התורה לעם ישראל. בשניהם מתנגדים המלאכים, ורוצים שהתורה תישאר בשמים. בכל זאת ישנם הבדלים בין שני התיאורים. בסיפור הראשון - משה הוא זה שנותן תשובה למלאכים, ובשני - משה רבינו כלל לא נמצא והקב"ה הוא העונה.

בסיפור הראשון הדגש הוא מדוע התורה לא שייכת לשמים, ולא מתאימה למלאכים. ואילו בסיפור השני הדגש הוא שהקב"ה רוצה שהתורה תהיה בתחתונים אצל בשר ודם. טענתם של המלאכים היא שהתורה היתה גנוזה כל כך הרבה שנים במרום, מדוע עכשיו למסור אותה. ועוד: אם כבר יש רצון להוסיף 'הוד' לעולם, מדוע ליתנה לבשר ודם? 'תנה הודך על השמים!' הרי 'מה אנוש כי תזכרנו'?

משה רבינו מפחד לענות למלאכים בטריטוריה שלהם, והקב"ה מזמינו לאחוז בכסא הכבוד. אז עונה משה, ומביא דוגמאות מתוך עשרת הדברות, המראות שהתורה מתאימה ומיועדת לבשר ודם, שלפעמים חוטא. המדרש מסיים בכך שהמלאכים עושים שלושה דברים. 'הודו לו', 'כל אחד נעשה לו לאוהב', ונתן לו מתנה. מדרש זה מזכיר מדרש אחר:

"תניא שבעה דברים נבראו קודם שנברא העולם: ואלו הן תורה ותשובה וגן עדן וגיהנם וכסא הכבוד ובית המקדש ושמו של משיח" (פסחים נ"ד).

תחילה מזכירים המלאכים את העובדה שהתורה היתה קודם בריאת העולם, 974 דורות. בהמשך מוזכר כסא הכבוד, ואף ה'תשובה' (החזרה בתשובה) מוזכרת בבסיס תשובתו של משה. (או שמא המדרש אומר שה'תשובה' של משה היתה מוכנה עוד קודם בריאת העולם...). בסיפור זה לא מופיע המקדש (למעט הקטורת המופיעה במתנת מלאך המוות), אך כשם שהתורה הוכנה מראש על מנת להמסר בארץ, כך גם המקדש, כיתר המצוות, מתאים ומיועד לבני אדם. למרות היותם, ויתרה מכך, דווקא בגלל היותם: בעלי קנאה, בעלי יצר הרע, שרויים בתוך מציאות של עבודת כוכבים וכדומה. בעולם התחתון, השפל.

המדרש השני כבר מתקרב יותר אל המקדש. כאן עונה הקב"ה: רצוני שהתורה תהיה 'בתחתונים'. אם נדייק בדברי המלאכים נראה שהם מוכנים לקבל, בדיעבד, שהקב"ה יתן את התורה בארץ, אך הם מפחדים מ'מדרון חלקלק'. 'שמא תשרה שכינך בארץ?!' לזה הם כבר לא מוכנים. עונה להם הקב"ה: תורתני אני נותן בארץ! ובכל מקום שבו הקב"ה נתן תורה, הוא גם השרה שכינתו. (שימו לב, שבשני המקומות בעל המימרא הוא רבי יהושע בן לוי, המשלים את הרעיון ממדרש למדרש). את התשובה לגבי השכינה בארץ - בית מקדש בעולם הזה, בתחתונים, בעולם שבו נמצאים בני אנוש, יצריים ובעלי קנאה - עונה הקב"ה במדרש אחר, דומה להפליא:

"עד שלא נעשה בית המקדש היה העולם עומד על תרונס של שתי רגלים משנבנה בהמ"ק נתבסס העולם... לפיכך אמר לו הקב"ה למשה: עשו לי משכן שאהיה מדבר עמך בתוכו, ולא עוד אלא שאני מתאוה לשכון אצל בני. כיון ששמעו מלאכי השרת כך, התחילו אומרים: רבש"ע למה אתה מניח לעליונים ויורד לתחתונים? 'ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים! כך הוא שבחך שתהא בשמים'... אמר להם הקב"ה: ומה אתם תמהים על זו, ראו מה אני מחבב את התחתונים שאני יורד ושוכן בתוך יריעות עזים שנאמר ועשית יריעות עזים" (תנחומא תרומה, ט')

כאן נוסף עוד שלב. עד שלא נבנה המשכן העולם היה חסר. (למרות שכתוב במדרש 'מקדש', בחלק שדילגתי מובא שהכוונה כבר מתקופת המשכן). מדרש זה מתכתב עם המשנה המפורסמת 'על שלושה דברים העולם עומד'. תחילה ניתנה התורה, אך היציבות לעולם באה על ידי בניין המקדש. לא רק שההוד לא נמצא בשמים, אלא שהקב"ה מחבב את התחתונים ורוצה לשכון אפילו בתוך יריעות עזים סרוחות.

והשאלות? בשבוע הבא.